
Waldemar Zakrzewski

Uniwersytet Szczeciński w Szczecinie

ORCID 0000-0002-9175-5550

Bezpieczeństwo aglomeracji w aspekcie wybranych zagrożeń niemilitarnych

Wstęp

Władze wszystkich szczebli zarządzania państwem uznają bezpieczeństwo obywateli jako priorytet swej polityki. Szczególnym obszarem kumulującym możliwość wystąpienia różnorodnych niemilitarnych zagrożeń bezpieczeństwa są obszary miejskie. Od wielu lat zaobserwować można zjawisko ich dynamicznego rozwoju. Jeszcze sto lat temu w miastach żyło niespełna 20% ludności globu. W 1990 roku mieszkańcy miast stanowili 40% ludności Ziemi, zaś w 2010 roku już ponad połowę. Według danych prognostycznych przekazanych przez Światową Organizację Zdrowia (World Health Organization, WHO) w 2030 roku już co szósty człowiek będzie mieszkał w większym lub mniejszym mieście, zaś w roku 2050 nawet co siódmy. Sytuacja ta jest następstwem naturalnej migracji w poszukiwaniu lepszych warunków życia, aglomeracje dają większe szanse zaspokojenia wszystkich potrzeb człowieka wskazywanych przez Abrahama Masłowa. To miasta dają większy dostęp do władzy, środków finansowych, miejsc edukacji i rozrywki, szerszego rynku pracy, opieki medycznej itp. Znaczna część ludzkiego bytowania (zawsze obecną potrzebą bezpieczeństwa) to różnego rodzaju sytuacje, zdarzenia i procesy, z którymi człowiek ma do czynienia z chwilą wkraczania w przestrzeń publiczną. Wpływów i bodźców płynących z tej przestrzeni doświadczamy na różne sposoby, sami też zresztą na nią oddziałujemy, poczynszy

od kreacji, przez porzucanie, na dewastacji skończywszy¹. Każda jednostka decydująca się na zamieszkiwanie w aglomeracji widzi szansę rozwoju osobistego oraz bezpiecznego bytu. Nie zawsze to się udaje ze względu na specyfikę środowiska miejskiego. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że współczesny człowiek, nie nadążając za dynamicznym rozwojem naukowo-technicznym, coraz częściej doświadcza poczucia zagubienia i osamotnienia, przy czym szczególnie istotne jest nasilanie się w nim poczucia zagrożenia². Wymaga to podejmowania przez władze zdecydowanych działań, aby zapewnić ludziom bezpieczny byt.

Procesy rozwoju aglomeracji dotyczą również sytuacji w naszym kraju. Wg danych przedstawionych przez Główny Urząd Statystyczny, liczba ludności aglomeracji miejskich na przestrzeni dekad stale rośnie.

Tabela 1. Charakterystyka populacji ludności w Polsce

	1960	1975	1990	2010	2023
Ludność ogółem w tys.	29 795	34 185	38 075	38 167	37 637
Ludność miejska (%)	48,3	55,7	61,8	60,8	59,5
Ludność wiejska (%)	51,7	44,3	38,2	31,2	40,5

Źródło: *Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2024 r. (stan w dniu 30.06)* (2024). GUS. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stand-i-struktura-ludnosc-i-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2024-r-stand-w-dniu-30-06,6,37.html> [dostęp: 22.03.2025].

Przybywający do miast starają się budować w nich szczęśliwą przyszłość swoją i swojej rodziny i jak najszybciej zintegrować się ze społecznością lokalną i środowiskiem. Ludzie ci traktują nowe miejsce życia jako swoją małą ojczyznę. Tym, co łączy członków lokalnej społeczności, jest miejscowa kultura i przyroda oraz emocjonalny i intelektualny związek, jaki każdy odczuwa z najbliższym otoczeniem, a który określany jest właśnie mianem „małej ojczyzny” i pełni fundamentalną funkcję edukacyjno-socjalizującą, zakorzeniając człowieka i umożliwiając zmianę zastanej rzeczywistości. Ale mają też swoje oczekiwania. Każdy obywatel chce być bezpieczny w swoim domu, na ulicy, w szkole i pracy oraz innych miejscach, w których bywa na

¹ W. Fehler (2010). *Bezpieczeństwo przestrzeni publicznej*. W: W. Fehler (red.). *Bezpieczeństwo publiczne w przestrzeni miejskiej*. ARTE. Warszawa, s. 16.

² Por. B. Hołysz (1997). *Przestępczość zorganizowana z użyciem przemocy*. W: B. Hołysz (red.). *Przemoc w życiu codziennym*. Agencja Wydawnicza CB. Warszawa; W. Pokruszyński (2006). *Uwarunkowania współczesnego bezpieczeństwa międzynarodowego*. Wydawnictwo Akademii Policji w Szczycie. Szczycie, s. 11-12.

co dzień – są dla niego najważniejsze, najbliższe i dlatego chce czuć się w nich komfortowo, a przede wszystkim bezpiecznie³. Ta mała ojczyzna to również szeroko postrzegana przestrzeń publiczna. Jest przestrzenią dostępną dla całej społeczności miejscowej i przybyszy z zewnątrz. W niej toczy się intensywne życie, funkcjonują najważniejsze obiekty i symbole o znaczeniu społecznym, usługowym, kulturalnym. W jej skład wchodzi elementy ogólnodostępne: infrastruktura kulturalno-rozrywkowa, parki i skwery, place zabaw i tereny sportowe, elementy przyrody ożywionej i nieożywionej. Jak pisze Bohdan Jałowiecki: „Tradycyjna przestrzeń publiczna to centrum miasta, jego obszar kulturowy, a więc ulice ze sklepami, place, liczne wydarzenia: grajkowie, żebracy, grupy ludzi manifestujących różnorodne poglądy. Przestrzeń publiczna jest sferą wolności, gdzie każdy mieszkaniowiec miasta może się czuć swobodnie: generując obrazy i dźwięki, dostarcza bogatej i różnorodnej informacji oraz wielu zmysłowych wrażeń. Ulice, place, a także miejskie parki powinny być własnością wszystkich obywateli miasta, a zachowania w przestrzeni muszą być swobodne, ograniczone jedynie ogólnymi zasadami współżycia społecznego”⁴. Musimy zauważyć, że społeczność aglomeracji to specyficzna grupa ludzi. Występująca tam zbiorowość terytorialna, wynikająca z faktu zamieszkiwania na określonym terytorium, tworzy (lub powinna tworzyć) społeczność lokalną, czyli między ludźmi mieszkającymi na danej przestrzeni (terytorium) występują (lub powinny występować) więzi wynikające ze wspólnoty interesów, potrzeb z poczucia zakorzenienia, z odczuwania przynależności do miejsca, w którym mieszkają, czyli żyją, ponieważ „miasto nie jest tylko częścią (...) społeczeństwa, ale jest wyrazem natury większego systemu społecznego i czynnikiem kształtującym ten system”⁵.

Zmiany społeczne, administracyjne i urbanistyczne, które miały miejsce w Polsce na przełomie XX i XXI wieku, mają ogromny wpływ na bezpieczeństwo społeczności aglomeracji. Dzisiejsze miasta i metropolie generują zagrożenia, jakich jeszcze 100 lat temu nikt nie prognozował. Odczucia te szczególnie często dominują u mieszkańców dużych i średnich miast, które borykają się z problemem przestępczości i innych patologii społecznych: „strach przed przestępczością jest fenomenem wielkich miast”⁶. Współczesne

³ K. Głuch, M. Gościński-Koc (2012). *Czy czujemy się bezpieczni? – Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców Reszla i Płońska na tle badań ogólnopolskich*. W: A. Lewkowicz, T. Majer (red.). *Bezpieczeństwo społeczności lokalnej*. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie. Olsztyn, s. 40.

⁴ B. Jałowiecki (2007). *Fragmentacja i prywatyzacja przestrzeni*. W: B. Jałowiecki, W. Łukowski (red.). *Gettoizacja polskiej przestrzeni miejskiej*. Wydawnictwo Naukowe Scholar. Warszawa, s. 26.

⁵ A. Giddens (2004). *Socjologia*. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa, s. 597.

⁶ Por. J. Czapska, J. Wójcikiewicz (1999). *Policja w społeczeństwie obywatelskim*. Kantor Wydawniczy Zakamycze. Kraków; G.L. Kelling, C.M. Coles (2000). *Wybite szyby. Jak*

miasta to skomplikowane, wielopoziomowe struktury polityczne, gospodarcze, infrastrukturalne, ekonomiczne, demograficzne, kulturowe, psychospołeczne i socjalne. Od wielu dekad w polskim dyskursie naukowym prowadzone są debaty na temat bezpieczeństwa aglomeracji w coraz to nowszych aspektach i dziedzinach. Zagadnienie to dotyczy bezpośrednio pojedynczych osób, grup, organizacji i dzielnic (osiedli). Aby zrozumieć procesy ułatwiające utrzymanie pożądanego stanu bezpieczeństwa aglomeracji, należy zapoznać się z zagrożeniami, które w nich występują.

Celem artykułu jest opracowanie i omówienie wybranych współczesnych niemilitarnych zagrożeń bezpieczeństwa aglomeracji i próba znalezienia odpowiedzi na następujące problemy:

1. Jakie współczesne niemilitarne zagrożenia wpływają na poziom bezpieczeństwa aglomeracji?
2. Jakie należy podejmować działania, aby zminimalizować niemilitarne zagrożenia bezpieczeństwa aglomeracji?

W celu odpowiedzi na postawione pytania w artykule wykorzystano metodę analizy bogatej literatury oraz licznych źródeł internetowych, traktujących o problematyce bezpieczeństwa aglomeracji. Jednakże główny ciężar położono na analizę treści i analizę porównawczą oficjalnych dokumentów.

Typologia zagrożeń bezpieczeństwa aglomeracji

Pojęcie „bezpieczeństwo” jest powszechnie używane i na ogół właściwie interpretowane w życiu codziennym jako „stan braku zagrożenia”⁷. Od lat uznawane jest za jedną z najważniejszych potrzeb egzystencjonalnych człowieka, dotyczy zarówno sfery prywatnej, jak i publicznej, ale także stopnia lub sposobu zorganizowania podmiotu. Ewolucja środowiska bezpieczeństwa oraz rozwój nauk o bezpieczeństwie spowodowały, że jego znaczenie uzyskało szerszy wydźwięk. Samo słowo jest etymologicznie związane z łacińskim *securitas*, które dzieli się na dwa osobne wyrazy *sine* oraz *cura* (odpowiednio „bez” i „troski, zmartwienia”⁸), a w języku polskim jest słowem złożonym, składającym się z dwóch wyrazów, tj. bez („brak”) oraz piecza („opieka, nadzór, staranie”)⁹.

zwalczać przestępczość i przywrócić ład w najbliższym otoczeniu. Media Rodzina. Poznań.

⁷ R. Zięba (2004). *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje - struktury - funkcjonowanie*. Wydawnictwo Naukowe Scholar. Warszawa, s. 27.

⁸ J. Gierszewski (2013). *Bezpieczeństwo społeczne. Studium z zakresu teorii bezpieczeństwa narodowego*. Difin. Warszawa, s. 49.

⁹ J. Świniarski (2009). *Bezpieczeństwo lokalne w ujęciu aksjologicznym*. W: W. Fehler (red.). *Bezpieczeństwo w środowisku lokalnym*. ARTE. Warszawa, s. 72.

Bezpieczeństwo współcześnie odbierane jest jako stan i poczucie pewności, które cechuje się wolnością od zagrożeń¹⁰, które zawsze odnoszą się do konkretnego podmiotu, dla którego mają charakter destrukcyjny. Samo pojęcie „zagrożenia” traktowane jest jako sytuacja, która może doprowadzić do utraty życia, zdrowia, wolności, ale także dóbr materialnych¹¹.

Pod pojęciem „zagrożenia” przez lata rozumiano:

- działanie lub sekwencję zdarzeń, które drastycznie i w relatywnie krótkim czasie grożą degradacją jakości życia mieszkańców państwa lub znacznym zawężeniem zakresu decyzji politycznych dostępnych dla rządu tego państwa lub prywatnych, pozarządowych podmiotów wewnątrz państwa¹²,
- splot zdarzeń wewnętrznych lub w stosunkach międzynarodowych, w których z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie lub utrata warunków do niezakłóconego bytu i rozwoju wewnętrznego, co może powodować naruszenie lub utratę suwerenności państwa bądź partnerskiego traktowania w stosunkach międzynarodowych, powstające w wyniku zastosowania przemocy politycznej, psychologicznej, ekonomicznej lub militarnej¹³,
- stan, w którym państwo nie może przeciwstawić się takiemu oddziaływaniu zewnętrznemu i wewnętrznemu, które sprawia, iż rozwój ekonomiczny nie ma zakładanej dynamiki i kierunku¹⁴.

Znawcy problematyki przedmiotu wskazują różne podziały zagrożeń. Przykładowo Janusz Gierszewski w swojej monografii zalicza do nich niebezpieczeństwa wynikające z przyczyn:

- naturalnych, m.in. powodzie, susze, pożary, wiatry, mrozy, choroby i pomór zwierząt, trzęsienia ziemi i inne katastrofy naturalne;
- społecznych, m.in. patologie społeczne, demografia, migracje, edukacja, służba zdrowia, opieka społeczna;
- militarnych, m.in. agresja i konflikt zbrojny, brak systemu obronnego, atak na wybrane obiekty;
- technicznych, m.in. katastrofy komunikacyjne i budowlane, zagrożenia technologiczne;
- ekonomicznych, m.in. kryzysy gospodarcze i systemu finansowego;
- politycznych, m.in. kryzysy polityczne¹⁵.

¹⁰ J. Gierszewski (2013). *Bezpieczeństwo społeczne... Op. cit.*, s. 50.

¹¹ *Ibidem*, s. 262.

¹² R.H. Ullman (1983). *Redefining Security*. „International Security” Vol. 5, No 1, s. 133. DOI: <https://doi.org/10.2307/2538489>.

¹³ S. Dworecki (2001). *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*. Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie. Warszawa, s. 61.

¹⁴ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* (2002). Akademia Obrony Narodowej. Warszawa, s. 169.

¹⁵ J. Gierszewski (2013). *Bezpieczeństwo społeczne... Op. cit.*, s. 68.

Z kolei Andrzej Wawrzuś w swojej książce pt. „Bezpieczeństwo, strategia, system. Teoria i praktyka w zarysie” dodaje kolejną kategorię – zagrożenia kulturowe. Wskazuje jednocześnie, że omawiany katalog jest otwarty, co może świadczyć o złożoności oraz rozległym charakterze obecnie występujących zagrożeń¹⁶.

Współczesne niemilitarne zagrożenia bezpieczeństwa mieszkańców aglomeracji mogą być następstwem zdarzenia losowego bądź wywołanego celowo przez człowieka, które wywierają negatywny wpływ na struktury miejskie, warunki życia mieszkańców, a także stan środowiska naturalnego. Zbiór zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu aglomeracji jest bardzo obszerny, a jednocześnie jest zbiorem otwartym. Obejmuje wszystkie dziedziny życia i funkcjonowania miasta.

Aglomeracja – próba zdefiniowania

Miasto jest pojęciem zrozumiałym – to duże skupisko ludzkie, z zagęszczoną zabudową zarówno mieszkalną, jak i przemysłowo-usługową, o zróżnicowanej strukturze społecznej mieszkańców utrzymujących się w większości z handlu, rzemiosła, przemysłu i usług. W literaturze przedmiotu natrafiamy na kilka definicji miasta. *Słownik współczesnego języka polskiego*¹⁷ definiuje miasto jako jednostkę podziału terytorialnego, obejmującego obszar o zwartej zabudowie, zamieszkaną przez ludność czerpiącą źródła utrzymania z zawodów nierolniczych¹⁸. Zbliżoną definicję miasta znajdujemy w *Encyklopedii Popularnej PWN*¹⁹. Według niej miasto to jednostka osadnicza powstała historycznie w wyniku skupienia się ludzi w celu wykonywania zawodów nierolniczych. Wyróżnia się intensywnością zabudowy, wyposażeniem m.in. w sieci transportu, urządzenia gospodarki wodnej i do zaopatrywania w energię, produkcję dóbr i usługami, także i dla pozamiejsowego odbiorcy²⁰.

Aglomeracja to pojęcie, które początkowo stosowane było w odniesieniu do „układu osadniczego dużego miasta”²¹. Cytowany słownik przedstawia następującą definicję aglomeracji: „skupisko zabudowy i ludności na małym

¹⁶ A. Wawrzuś (2015). *Bezpieczeństwo, strategia, system. Teoria i praktyka w zarysie*. Difin. Warszawa, s. 42-43.

¹⁷ E. Altman-Nagiel, M. Błogoska, M. Dziembowska, A. Kantarowicz, Z. Klimaszewska, H. Pieniążek, E. Piotrkiewicz-Karmowska, A.M. Sapiej, M. Szymaniak, W. Włoszczak (red.). (1998). *Słownik współczesnego języka polskiego*. Warszawa.

¹⁸ *Ibidem*, s. 508.

¹⁹ R. Marcinkowski (red.). (1982). *Encyklopedia Popularna PWN*. PWN. Warszawa.

²⁰ *Ibidem*, s. 464.

²¹ T. Czyż (2009). *Koncepcja aglomeracji miejskiej i obszaru metropolitalnego w polskiej geografii miast*. W: W. Maik (red.). *Aglomeracje miejskie w Polsce na przełomie XX i XXI wieku*.

obszarze, miasto z wyraźnie wydzielonym centrum, dominującym nad pozostałymi zgrupowaniami miejsc pracy i ośrodków usługowych”²². Zbliżoną definicję znajdujemy także w cytowanej encyklopedii. Według niej to skupienie zabudowy o licznych zgrupowaniach miejsc pracy, z których jedno ma znaczenie dominujące (np. śródmieście wielkiego miasta)²³. W Polsce problematyka aglomeracji przez lata nie była zauważalna w dyskursie naukowym – pierwsze badania i opracowania zostały podjęte w latach 60. XX wieku. Prekursorami tych działań byli Kazimierz Dziewoński oraz Leszek Kosiński. W literaturze pojawiają się kolejne definicje aglomeracji. Przykładowo w książce „Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja: problemy i pojęcia podstawowe”²⁴, której autorzy uważają, że pojęcie to oznacza „przede wszystkim jednostkę morfologiczną i tworzy ją zwarty zespół wzajemnie powiązanych (choć odrębnych z administracyjnego punktu widzenia) jednostek osadniczych (duże miasto wraz z otaczającym obszarem), powstały w wyniku procesów koncentracji”²⁵. Podobną definicją przedstawia Jerzy Jan Parysek, dodając, że aglomerację stanowi także skupienie przestrzenne jednostek osadniczych, które są powiązane relacjami przepływu towarów, osób, pieniędzy czy informacji²⁶.

Aglomeracja ze względu na poziom centralności dzieli się na monocentryczną oraz policentryczną. Pierwsza z nich charakteryzuje się występowaniem jednego dużego miasta, określanego jako główny ośrodek. Odróżnia się od innych miast wielkością, różnorodnością funkcji i poziomem centralności. Druga to z kolei obszar zurbanizowany, który otaczać może kilka ośrodków miejskich. Poziom centralności pozostaje zróżnicowany, ale każdy z nich utrzymuje się zazwyczaj na wysokim poziomie²⁷. Aglomeracje stale się rozwijają gospodarczo i urbanistyczne. Granice sąsiadujących miast przybliżają się do siebie. Położone w pobliżu, dynamicznie rozwijające się aglomeracje

Problemy rozwoju, przekształceń strukturalnych i funkcjonowania. Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki. Bydgoszcz, s. 16.

²² E. Altman-Nagiel i in. (red.). (1998). *Słownik współczesnego...* Op. cit., s. 5.

²³ R. Marcinkowski (red.). (1982). *Encyklopedia...* Op. cit., s. 16.

²⁴ T. Markowski, T. Marszał (2006). *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja: problemy i pojęcia podstawowe*. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN. Warszawa.

²⁵ *Ibidem*, s. 16.

²⁶ J.J. Parysek (2009). *Agglomeracje miejskie: struktury i funkcjonowanie*. W: W. Maik (red.). *Agglomeracje miejskie...* Op. cit., s. 16.

²⁷ J.J. Parysek (2008). *Agglomeracje miejskie w Polsce oraz problemy ich funkcjonowania i rozwoju*. W: J.J. Parysek, A. Tölle. *Wybrane problemy rozwoju i rewitalizacji miast: aspekty poznawcze i praktyczne*. „Biuletyn Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu”, nr 5, Seria: Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna nr 5. Bogucki Wydawnictwo Naukowe. Poznań, s. 37.

mogą tworzyć tzw. obszary metropolitarne. Mianem tym określane są najczęściej „gęsto zaludnione obszary składające się z kilku/kilkunastu miast (miast-satelitów) położonych niedaleko znaczącego centrum miejskiego. Miasta te połączone są więzami funkcjonalnymi i ekonomicznymi”²⁸.

Charakterystyczną cechą aglomeracji jest rozległość terenowa, która powoduje, że przez ich obszary przebiegają ważne elementy systemu komunikacyjnego, takie jak autostrady, drogi ekspresowe, drogi krajowe oraz wojewódzkie. Może tam być umiejscowionych wiele mostów, wiaduktów i innych obiektów inżynierskich drogowo-mostowych. Aglomeracje to także liczne i kluczowe węzły kolejowe umożliwiające komunikację krajową i międzynarodową. Bardzo często dyslokowane są w nich porty lotnicze o zasięgu krajowym i międzynarodowym. To również duże ośrodki naukowo-dydaktyczne, kulturalne, sportowe i turystyczne.

Czynniki te wpływają na masowe przemieszczanie się ludności i generują związane z tym zjawiskiem zagrożenia. Aglomeracje cechuje również różnorodność etniczna i kulturowa mieszkańców. W Polsce zamieszkują je przedstawiciele wielu mniejszości narodowych (wśród nich: Ukraińcy, Białorusini, Rosjanie, Czesi, Litwini, Niemcy, Ormianie, Żydzi) oraz etnicznych (m.in. Tatarzy, Romowie, Karaimi, Łemkowie), którzy reprezentują różne wyznania religijne. Kościół katolicki funkcjonuje w obrządkach: rzymskokatolickim, greckokatolickim i ormiańskim. Spotkamy również wyznawców prawosławia, protestantyzmu, judaizmu, buddyzmu, islamu oraz Świadków Jehowy²⁹. Aglomeracje to także wielkie ośrodki przemysłowe. W polskich uwarunkowaniach są w nich często dyslokowane jednostki i bazy wojskowe (zarówno polskie, jak i sojusznice). Każdy z tych elementów pozytywnie wpływa na poczucie bezpieczeństwa społeczności, ale także generuje liczne niemilitarne zagrożenia bezpieczeństwa.

Zagrożenia bezpieczeństwa w aglomeracji

W statystykach policyjnych zagrożenia bezpieczeństwa aglomeracji upatrywane są w występujących przestępstwach i wykroczeniach. Dane Komendy Głównej Policji wskazują, że w 2023 roku mieliśmy do czynienia z 30 206 przestępstwami. Z kolei wskaźnik wykrywalności ogólnej wynosił około 71%. Najwięcej przestępstw stanowiły te o charakterze kryminalnym (20,68%), następnie te o charakterze gospodarczym (16,73%), przeciwko

²⁸ A. Najgebauer (red.). (2009). *Modele zagrożeń aglomeracji miejskiej wraz z systemem zarządzania kryzysowego na przykładzie miasta stołecznego Warszawy*. Wojskowa Akademia Techniczna. Warszawa, s. 29-30.

²⁹ P. Ciecieląg, M. Haponiuk (2013). *Wyznania religijne. Stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2009-2011*. Główny Urząd Statystyczny. Warszawa, s. 35-180.

mieniu (16,06%), drogowe (1,24%) oraz przeciwko życiu i zdrowiu (0,48%)³⁰. W aglomeracji zauważalny jest wzrost liczby niebezpiecznych zdarzeń wynikających z przemieszczania się użytkowników dróg publicznych. Dochodzi do licznych wypadków i kolizji, w których wiele osób jest poszkodowanych. Zdarza się mnóstwo wypadków ze skutkiem śmiertelnym. Są skutkiem nieprzestrzegania przepisów ruchu drogowego (m.in. kierowanie pod wpływem alkoholu lub środków odurzających) oraz organizacji nielegalnych wyścigów samochodowych na drogach publicznych.

Aglomeracje narażone są również na zagrożenia ekologiczne, do których zaliczyć można: susze, pożary, wiatry oraz powodzie (spowodowane gwałtownymi i intensywnymi opadami deszczu). Potęgowanie ich skutków powoduje gęsta zabudowa, ograniczone tereny zielone, powszechne zabetonowanie ulic i placów. Zagrożenia ekologiczne mają często związek z awariami technicznymi urządzeń przemysłowych. Przykładem może być awaria rurociągu przesyłowego ścieków do oczyszczalni, która miała miejsce w Warszawie w 2022 roku. W wyniku tej awarii znaczne ilości zanieczyszczeń przedostały się do Wisły, nim służby opanowały sytuację i z pomocą wojsk inżynieryjnych zbudowały rurociąg zastępczy. Zagrożenia ekologiczne związane są również z możliwością rozszczelnienia cystern samochodowych i kolejowych przewożących środki toksyczne i trujące.

Poważnym problemem wielu aglomeracji miejskich jest stan jakości powietrza. Głównymi źródłami zanieczyszczeń są emisje spalin pochodzące z eksploatowanych pojazdów i urządzeń wyposażonych w silniki spalinowe, działalność przemysłowa oraz spalanie paliw stałych niskiej jakości przez mieszkańców. Jakość powietrza na obszarze wielu polskich aglomeracji wymaga zdecydowanych działań w celu poprawy przez wzgląd na występowanie ponadnormatywnych norm stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀, PM_{2,5}, benzo(a)pirenu, dwutlenku azotu czy ozonu. Władze lokalne podejmują liczne działania zmierzające do poprawy jakości powietrza. Wprowadzane są w miastach uchwały antysmogowe ograniczające, a niekiedy całkowicie zakazujące spalania węgla i drewna w kotłach, piecach i kominkach. Realizowane są programy pomagające i zachęcające do wymiany nieekologicznych źródeł ciepła na te nowoczesne, ekologiczne.

Wiele polskich aglomeracji położonych jest w dorzeczach rzek, co powoduje, że ich obszar jest w znacznej części obszarem zalewowym. Doprowadza to często do występowania zagrożeń powodziowych i lokalnych podtopień. Jedną z największych powodzi, która dotknęła aglomeracje południowej i zachodniej Polski, miała miejsce w 1997 roku. Z kolei awaria tamy na zbiorniku wodnym w Stroniu Śląskim we wrześniu 2024 roku spowodowała poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa ludności miast w Kotlinie Kłodzkiej oraz

³⁰ Dane Komendy Głównej Policji. <https://www.policja.pl> [dostęp: 24.03.2025].

katastrofalne skutki spowodowane żywiołem. Wiele domów, mostów, dróg, przepustów drogowych zostało zniszczonych, a liczne obiekty całkowicie zalane. Ludzie stracili cały dobytek życia.

Fotografia 1. Zerwana tama w Stroniu Śląskim

Źródło: *Tak wygląda zerwana tama w Stroniu Śląskim. Porażające nagranie* (2024, 15 września). Onet. <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/tak-wyglada-zerwana-tama-w-stroniu-slaskim-porazajace-nagranie/rhpy2j4> [dostęp: 25.03.2025].

Aglomeracje są dobrze skomunikowane z innymi miastami w Polsce, Europie i na świecie za sprawą portów morskich i lotniczych oraz komunikacji kolejowej i drogowej. Sprzyja to organizacji dużych imprez masowych. Przykładem mogą być: Złot Żaglowców i Dni Morza w Szczecinie, Światowe Dni Młodzieży w Krakowie, festiwale muzyczne, koncerty na stadionach, mecze piłkarskie międzynarodowe. W 2024 roku odbyło się 7 247 imprez masowych, w związku z którymi Policja prowadziła działania zabezpieczające. Wśród nich 221 zakwalifikowanych zostało jako imprezy masowe podwyższonego ryzyka, co stanowi 3% ogółu³¹. Imprezy masowe związane z dużą liczbą uczestników mogą być celem ataków terrorystycznych na tle politycznym, rasowym, religijnym bądź ideologicznym. To również możliwość epidemii różnych chorób. Duże imprezy sportowe wiążą się z masowymi przemieszczeniami kibiców. Zagrożenia bezpieczeństwa ze strony pseudokibiców stanowią tzw. ustawki poza stadionem. Często organizowane są na drogach publicznych.

³¹ RAPORT Bezpieczeństwo imprez masowych w 2024 roku. Krajowy Punkt Informacyjny ds. Imprez Sportowych. <https://kpk.policja.gov.pl/kpk/statystyki/11,Dane-statystyczne.html> [dostęp: 10.03.2025].

Kolejnym zagrożeniem są te związane z mową nienawiści i brakiem tolerancji. W związku z różnorodnością kulturową osób zamieszkujących aglomeracje (pod względem pochodzenia i wyznania) mogą wystąpić akty agresywnych zachowań o podłożu religijnym i rasowym. Chociaż konflikty związane ze wspomnianymi uprzedzeniami ujawniane są poza granicami naszego kraju, Policja odnotowuje tego typu przypadki także w polskich miastach.

Istotne zagrożenie w aglomeracjach stanowią katastrofy budowlane. Według danych Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego ich głównymi przyczynami są:

- zły stan techniczny obiektów, błędy techniczne związane z procesem projektowym lub stosowaniem niedopuszczalnych materiałów,
- przyczyny naturalne i losowe, do których zalicza się m.in. powodzie, pożary, osunięcia ziemi, silny wiatr, wybuch gazu i innych materiałów,
- błędy w utrzymaniu obiektu budowlanego (zużycie techniczne, brak remontów i napraw; trzy przypadki to skutki wybuchu gazu).

W 2023 roku w Polsce zanotowano 234 katastrofy budowlane.

Wykres 1. Katastrofy budowlane w latach 1995-2023

Źródło: *Katastrofy budowlane w 2023 r.* (2024). Główny Urząd Nadzoru Budowlanego. https://new.gunb.gov.pl/sites/default/files/attachment/analiza_katastrof_budowlanych_2023.pdf [dostęp: 26.03.2025].

Przy analizie zagrożeń dotyczących katastrof budowlanych należy szczególną uwagę zwrócić na obiekty wielkopowierzchniowe (np. hale produkcyjne, kompleksy handlowe, wysokościowa zabudowa mieszkaniowa) ulokowane na opisywanym obszarze, które zatrudniają, obsługują bądź dają

miejsce zamieszkania dużej liczbie osób. Przykładami katastrof budowlanych w Polsce są:

1. Nieprzestrzeganie przepisów budowlanych (w tym pośpiech i niezachowanie technologicznego harmonogramu robót), w wyniku którego doszło do katastrofy na placu budowy budynku w Wyższej Szkole Rolniczej we Wrocławiu w 1966 roku. Silny powiew wiatru doprowadził do zawalenia się konstrukcji. Zginęło 10 pracowników budowy.
2. Wybuch gazu w Rotundzie w Warszawie, w której znajdował się oddział banku PKO, w 1979 roku. W dniu katastrofy w banku przebywało około 170 pracowników i 300 klientów. Wybuch gazu był tak silny, że wszystkie kondygnacje zapadły się do podziemi. Uszkodzone zostały także sąsiednie wieżowce. Życie straciło 49 osób, a ponad 100 zostało rannych.

Fotografia 2. Widok Rotundy po wybuchu gazu

Źródło: M. Czechowska (2018, 24 kwietnia). *Największe katastrofy budowlane w Polsce. Oto 5 najtragiczniejszych katastrof w historii Polski*. Muratorplus.pl. <https://www.muratorplus.pl/biznes/wiesci-z-rynku/katastrofy-budowlane-top-5-najwiekszych-katastrof-budowlanych-w-polsce-aa-tCa3-xmeZ-dmhF.html> [dostęp: 22.03.2025].

3. Tragedia dotknęła również mieszkańców wieżowca w Gdańsku w 1995 roku. W wyniku wybuchu gazu doszło do uszkodzenia budynku, całkowicie zapadły się trzy dolne kondygnacje, dwa piętra zostały wbite w ziemię. Konstrukcji budynku groziło zwalenie. Podjęto decyzję o jego wysadzeniu. W wyniku katastrofy zginęły 22 osoby, a 12 zostało rannych.

Fotografia 3. Widok gdańskiego wieżowca

Źródło: M. Czechowska (2018, 24 kwietnia). *Największe katastrofy budowlane w Polsce. Oto 5 najtragiczniejszych katastrof w historii Polski*. Muratorplus.pl. <https://www.muratorplus.pl/biznes/wiesci-z-ryнку/katastrofy-budowlane-top-5-najwiekszych-katastrof-budowlanych-w-polsce-aa-tCa3-xmeZ-dmhF.html> [dostęp: 22.03.2025].

4. Katastrofa hali widowiskowej Międzynarodowych Targów Katowickich w Chorzowie w 2006 roku. W wyniku zawalenia się dachu pod naporem śniegu śmierć poniosło 65 osób, a ponad 170 zostało rannych.

Fotografia 4. Widok zawalonej hali w Chorzowie

Źródło: M. Czechowska (2018, 24 kwietnia). *Największe katastrofy budowlane w Polsce. Oto 5 najtragiczniejszych katastrof w historii Polski*. Muratorplus.pl. <https://www.muratorplus.pl/biznes/wiesci-z-ryнку/katastrofy-budowlane-top-5-najwiekszych-katastrof-budowlanych-w-polsce-aa-tCa3-xmeZ-dmhF.html> [dostęp: 22.03.2025].

5. W Poznaniu w 2018 roku mężczyzna zamordował żonę i córkę, a następnie wysadził budynek, w którym mieszkały ofiary. W wyniku wybuchu śmierć poniosło 5 osób.

Fotografia 5. Poznańska kamienica po wybuchu w 2018 roku

Źródło: M. Zelek (2019, 16 listopada). *Próbował zabić siebie i syna, ale wysadził kamienicę. Wcześniej robił z żoną „straszne rzeczy”*. Popularne. <https://www.popularne.pl/zamordowal-zone-i-wysadzil-kamienice/> [dostęp: 22.03.2025].

Z danych Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego za 2023 rok wynika, że w 128 przypadkach jako główną przyczynę katastrofy wskazano następstwo zdarzeń losowych, w tym:

- pożar (w 64 przypadkach),
- silne wiatry (w 31 przypadkach),
- intensywne opady atmosferyczne (w 13 przypadkach),
- wyładowania atmosferyczne (w 1 przypadku),
- inne w 32 przypadkach (np. 18 wybuch gazu, 4 wypadek komunikacyjny)³².

Wskazane obiekty mogą stanowić realne zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi, dlatego powinny być w jak największym stopniu skrupulatnie zabezpieczane, poddawane regularnym kontrolom i konserwacjom. Te katastrofy budowlane pochłonęły wiele ofiar i są najtragiczniejszymi zdarzeniami w historii naszego kraju.

Oddzielną grupę źródeł zagrożeń niemilitarnych w aglomeracjach stanowią zlokalizowane na ich terenie zakłady przemysłowe. Zgromadzone w ich magazynach ilości toksycznych środków przemysłowych (niezbędnych

³² *Katastrofy budowlane w 2023 r.* (2024). Główny Urząd Nadzoru Budowlanego. https://new.gunb.gov.pl/sites/default/files/attachment/analiza_katastrof_budowlanych_2023.pdf [dostęp: 26.03.2025].

komponentów do prowadzonej produkcji) w przypadku rozszczelnienia zbiorników mogą stanowić poważne zagrożenie dla życia i zdrowia oraz środowiska naturalnego.

Zagrożenia niemilitarne często występujące w aglomeracjach związane są z występowaniem na tych obszarach przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego. Przedmioty te, podejmowane przez patrole saperskie, mają kilka źródeł pochodzenia. Pierwszym z nich są działania wojenne prowadzone na terytorium naszego kraju w przeszłości. Polska ze względu na swoje położenie geograficzne była terenem wielu bitew w obu wojnach światowych. Przetaczały się przez nasz kraj wojska nacierające z zachodu na wschód oraz ze wschodu na zachód, z południa na północ. W okupowanym kraju wiele formacji partyzanckich prowadziło zbrojne działania przeciwko okupantowi. W wyniku tych działań terytorium Polski zostało zaminowane milionami min przeciwpancernych i przeciwpiechotnych, min pułapek oraz zanieczyszczone dziesiątkami milionów pocisków, bomb oraz innych przedmiotów wybuchowych. Po zakończeniu II wojny światowej sytuacja była bardzo poważna, gdyż około 80% powierzchni naszego kraju wymagało sprawdzenia i rozminowania. Najbardziej zaminowanymi były tereny, na których prowadzone były intensywne walki oraz miasta zawczasu przygotowane do obrony³³. Jednak nie tylko pola minowe stanowiły śmiertelne zagrożenie. Porzucono też ogromne ilości różnego rodzaju amunicji. Tempo działań bojowych nie pozwoliło wojskom w pełni wykorzystać, ewakuować czy też zniszczyć zgromadzonych zasobów. Niewypały i niewybuchy znajdowano na każdym kroku. Ten ogrom pozostawionej amunicji i bomb był wielkim wyzwaniem dla polskich saperów. Wstępnie szacowano, że na terenie Polski znajduje się około 9,5 miliona min i ponad 25 milionów różnych innych przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych. Dane te okazały się znacznie zaniżone. Pod koniec 1945 roku i w latach następnych liczby te ciągle wzrastały. Określono, które tereny i w jakim stopniu zostały zaminowane. Ogólnie sprawdzeniu i rozminowaniu podlegało ponad 250 000 km², co stanowi ponad 80% powierzchni kraju, z tego:

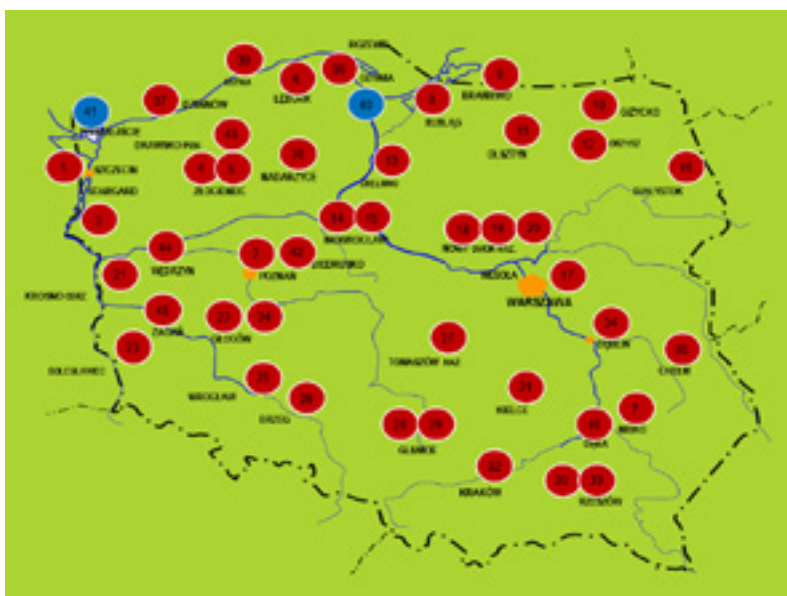
- 5 820 km² (1,9 %) powierzchni zaliczono do gęsto zaminowanego,
- 13 654 km² (4,4 %) średnio zaminowanego³⁴.

Mimo że od zakończenia działań wojennych upłynęło już 80 lat, nadal znajdowane są niewybuchy i niewypały. W sytuacji odpowiedzialnego zachowania się znalazcy są one szybko neutralizowane przez patrole saperskie.

³³ W. Zakrzewski (2024). *Patrole saperskie ważny element systemu bezpieczeństwa powszechnego*. W: S. Kowalkowski, I. Nowaczyk, W. Zakrzewski. *Wojskowe wsparcie układu pozamilitarnego w obszarze bezpieczeństwa powszechnego. Wybrane aspekty*. Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim. Gorzów Wielkopolski, s. 81.

³⁴ *Ibidem*, s. 82-83.

W naszym kraju zorganizowany jest system oczyszczania terytorium kraju z przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych. W Wojsku Polskim działa całodobowy system reagowania kryzysowego, funkcjonują 44 patrole saper-skie i 2 grupy minersko-morskie. Z tego składu na potrzeby społeczeństwa działa 37 patroli saperskich i 2 grupy minersko-morskie. Na potrzeby zabezpieczenia poligonów wojskowych działają patrole nr 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44. Są dyslokowane w istniejących garnizonach. Swym zasięgiem działania obejmują od kilku do kilkunastu powiatów. Wielkość rejonu odpowiedzialności uzależniona jest od natężenia działań wojennych prowadzonych w danym rejonie i występowaniem dużej liczby niewybuchów³⁵. Dyslokację patroli zaprezentowano na Rysunku 1.

Rysunek 1. Dyslokacja patroli oczyszczania terenu z przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych

Źródło: Zarząd Inżynierii Wojskowej Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych.

Sytuacja, gdy znalazca jest osobą nieodpowiedzialną, stanowi poważne zagrożenie dla siebie i osób z jego najbliższego otoczenia. Zbieraniem niewybuchów i niewypałów zajmują się zarówno zbieracze złomu,

³⁵ *Ibidem*, s. 85.

pseudokolekcjonerzy oraz członkowie grup przestępczych. Znalezione niewybuchy mogą być wykorzystane do konstruowania improwizowanych urządzeń wybuchowych. Niewłaściwe obchodzenie się z nimi może być przyczyną tragedii.

Tabela 2. Przykłady znalezienia niewybuchów i niewypałów

Lp.	Miasto	Miejsce znalezienia	Ilość	Skutki
1	Ryczycza – powiat siedlecki	Stodoła	70	Wybuch i śmierć 1 osoby
2	Kraków	Piwnica w wieżowcu	150	Wybuch i ranna 1 osoba
3	Częstochowa	Piwnica bloku mieszkalnego	15	Bez ofiar
4	Warszawa	Piwnica budynku mieszkalnego	27	Bez ofiar
5	Rakaszawa na Podkarpaciu	Garaż przydomowy	5 bomb z zapalnikami	Wybuch i śmierć 1 osoby

Źródło: Opracowanie własne.

Praktycznie codziennie niewybuchy i niewypały znajdowane są na placach budów budynków oraz dróg i ulic. Ich liczba świadczy o poważnym zagrożeniu bezpieczeństwa.

Rozpatrując kwestię zagrożeń niemilitarnych, należy zwrócić uwagę na dyslokowane w aglomeracjach jednostki i obiekty wojskowe. Są to cele strategiczne, które mogą znaleźć się w obszarze zainteresowania grup terrorystycznych lub skrajnych organizacji politycznych. Ponadto wzmożony ruch pojazdów wojskowych o zwiększonych gabarytach stanowi duże zagrożenia komunikacyjne.

Duże zagrożenie aglomeracji, jakim jest bezrobocie, wynika z koniunktury rynkowej oraz kondycji finansowej przedsiębiorstw. Upadek bądź likwidacja wielu przedsiębiorstw powoduje wzrost lokalnego bezrobocia. Stopa bezrobocia w Polsce wyniosła 5,4% w lutym 2025 roku, pozostając na tym samym poziomie co w poprzednim miesiącu i zgodnie z oczekiwaniami rynkowymi. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych wzrosła o 9 tysięcy w porównaniu z poprzednim miesiącem, osiągając 846,6 tysięcy³⁶.

³⁶ Stopa bezrobocia w Polsce. Trading Economics. <https://pl.tradingeconomics.com/poland/unemployment-rate> [dostęp: 21.03.2025].

Rysunek 2. Bezrobocie w Polsce

Źródło: <https://www.gov.pl/web/rodzina> [dostęp: 21.03.2025].

Problem ten dotyczy aglomeracji na obszarze całej Polski, a także innych państw na świecie³⁷.

Podsumowanie

W artykule omówiono tylko wybrane współczesne zagrożenia niemilitarne, które występują na obszarach aglomeracji. Różnorodność i ilość potencjalnych zagrożeń wpływają destrukcyjnie na poczucie bezpieczeństwa społeczności lokalnych. Polskie aglomeracje uznawane są za obszary bezpieczne. Jednak niezależnie od wysokiego poziomu poczucia bezpieczeństwa wskazywanego przez mieszkańców aglomeracji w swoich miastach, zauważać należy zagrożenia, które w znacznym stopniu wpływają destrukcyjnie na bezpieczeństwo publiczne. Zaliczymy do nich: chuligaństwo i rozboje, włamania i kradzieże, handel i zażywanie narkotyków, przestępstwa seksualne, alkoholizm, przemoc w rodzinie, zakłócanie ciszy nocnej, łamanie przepisów ruchu

³⁷ K. Nowina-Konopka (2020, 1 maja). *Pandemia przemocy domowej dotarła do Polski*. Klub Jagielloński. <https://klubjagiellonski.pl/2020/05/01/pandemia-przemocy-domowej-dotarla-do-polski/> [dostęp: 19.02.2025].

drogowego. Wielokulturowość społeczności miejskich oraz stan gospodarki w regionie może wywoływać niepokoje społeczne, co negatywnie oddziałuje na swobodny rozwój mieszkańców i regionu. Współcześnie większość zagrożeń dyslokowanych jest w sferze niemilitarnej. Zapewnienie bezpieczeństwa powszechnego w dynamicznie rozrastających się aglomeracjach stanowi ogromne wyzwanie zarówno dla administracji państwowej i samorządów, jak i służb. Skuteczność w przeciwdziałaniu i kontrolowaniu zagrożeń decydować będzie o poczuciu bezpieczeństwa społeczności aglomeracji na wszystkich poziomach życia społecznego. Środowisko bezpieczeństwa stale ewaluuje, dlatego należy liczyć się z tym procesem w obszarze omówionych zagrożeń. Niemilitarne zagrożenia wymagają stałej analizy i aktualizacji. Nie można zapominać, jak ważną rolę w procesie zapewnienia bezpieczeństwa stanowi edukacja obywateli na rzecz bezpieczeństwa. Tylko dobrze przygotowany do działań kryzysowych obywatel poradzi sobie z problemami wynikającymi z zagrożeń, nie ulegnie panice i nie będzie stanowił problemu dla służb ratunkowo-ewakuacyjnych. Należy zatem podejmować różnorodne działania prewencyjne, które właściwie przygotują do samodzielnych działań w sytuacji wystąpienia zagrożeń niemilitarnych, stale uaktualniać procedury działania w sytuacjach kryzysowych, analizując zmienność środowiska bezpieczeństwa i – adekwatnie do zmieniających się zagrożeń – utrzymywać w stałej gotowości do działań siły i środki, które będą w stanie podejmować skuteczne działania ratunkowo-ewakuacyjne.

Bibliografia

- Altman-Nagiel E., Błogowska M., Dziembowska M., Kantarowicz A., Klimaszewska Z., Pieniążek H., Piotrkiewicz-Karmowska E., Sapiej A.M., Szymaniak M., Włoszczak W. (red.). (1998). *Słownik współczesnego języka polskiego*. Warszawa.
- Cieciela P., Haponiuk M. (2013). *Wyznania religijne. Stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2009–2011*. Główny Urząd Statystyczny. Warszawa.
- Czapska J., Wójcikiewicz J. (1999). *Policja w społeczeństwie obywatelskim*. Kantor Wydawniczy Zakamycze. Kraków.
- Czechowska M. (2018, 24 kwietnia). *Największe katastrofy budowlane w Polsce. Oto 5 najtragiczniejszych katastrof w historii Polski*. Muratorplus.pl. <https://www.muratorplus.pl/biznes/wiesci-z-rynku/katastrofy-budowlane-top-5-najwiekszych-katastrof-budowlanych-w-polsce-aa-tCa3-xmeZ-dmhF.html> [dostęp: 22.03.2025].
- Czyż T. (2009). *Koncepcja aglomeracji miejskiej i obszaru metropolitalnego w polskiej geografii miast*. W: Maik W. (red.). *Agglomeracje miejskie w Polsce na przełomie XX i XXI wieku. Problemy rozwoju, przekształceń strukturalnych i funkcjonowania*. Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki. Bydgoszcz.
- Dworecki S. (2001). *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*. Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie. Warszawa.

- Fehler W. (2010). *Bezpieczeństwo przestrzeni publicznej*. W: Fehler W. (red.). *Bezpieczeństwo publiczne w przestrzeni miejskiej*. ARTE. Warszawa.
- Giddens A. (2004). *Socjologia*. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa.
- Gierszewski J. (2013). *Bezpieczeństwo społeczne. Studium z zakresu teorii bezpieczeństwa narodowego*. Difin. Warszawa.
- Głuch K., Gościński-Koc M. (2012). *Czy czujemy się bezpieczni? – Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców Reszla i Płońska na tle badań ogólnopolskich*. W: Lewkowicz A., Majer T. (red.). *Bezpieczeństwo społeczności lokalnej*. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie. Olsztyn.
- Hołysz B. (1997). *Przestępczość zorganizowana z użyciem przemocy*. W: Hołysz B. (red.). *Przemoc w życiu codziennym*. Agencja Wydawnicza CB. Warszawa.
- Jałowiecki B. (2007). *Fragmentacja i prywatyzacja przestrzeni*. W: Jałowiecki B., Łukowski W. (red.). *Gettoizacja polskiej przestrzeni miejskiej*. Wydawnictwo Naukowe Scholar. Warszawa.
- Katastrofy budowlane w 2023 r. (2024). Główny Urząd Nadzoru Budowlanego. https://new.gunb.gov.pl/sites/default/files/attachment/analiza_katastrof_budowlanych_2023.pdf [dostęp: 26.03.2025].
- Kelling G.L., Coles C.M. (2000). *Wybite szyby. Jak zwalczać przestępczość i przywrócić ład w najbliższym otoczeniu*. Media Rodzina. Poznań.
- Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2024 r. (stan w dniu 30.06) (2024). Główny Urząd Statystyczny. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stand-i-struktura-ludnosc-i-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2024-r-stand-w-dniu-30-06,6,37.html> [dostęp: 22.03.2025].
- Marcinkowski R. (red.). (1982). *Encyklopedia Popularna PWN*. PWN. Warszawa.
- Markowski T., Marszał T. (2006). *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja: problemy i pojęcia podstawowe*. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN. Warszawa.
- Najgebauer A. (red.). (2009). *Modele zagrożeń aglomeracji miejskiej wraz z systemem zarządzania kryzysowego na przykładzie miasta stołecznego Warszawy*. Wojskowa Akademia Techniczna. Warszawa.
- Nowina-Konopka K. (2020, 1 maja). *Pandemia przemocy domowej dotarła do Polski*. Klub Jagielloński. <https://klubjagiellonski.pl/2020/05/01/pandemia-przemocy-domowej-dotarla-do-polski/> [dostęp: 19.02.2025].
- Parysek J.J. (2008). *Aglomeracje miejskie w Polsce oraz problemy ich funkcjonowania i rozwoju*. W: Parysek J.J., Tölle A. (red.). *Wybrane problemy rozwoju i rewitalizacji miast: aspekty poznawcze i praktyczne*. „Biuletyn Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu”, nr 5, seria: Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna. Bogucki Wydawnictwo Naukowe. Poznań.
- Parysek J.J. (2009). *Aglomeracje miejskie: struktury i funkcjonowanie*. W: Maik W. (red.). *Aglomeracje miejskie w Polsce na przełomie XX i XXI wieku. Problemy rozwoju, przekształceń strukturalnych i funkcjonowania*. Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki. Bydgoszcz

- Pokruszyński W. (2006). *Uwarunkowania współczesnego bezpieczeństwa międzynarodowego*. Wydawnictwo Akademii Policji w Szczecinie. Szczecin.
- RAPORT Bezpieczeństwo imprez masowych w 2024 roku. Krajowy Punkt Informacyjny ds. Imprez Sportowych. <https://kpk.policja.gov.pl/kpk/statystyki/11,Dane-statystyczne.html> [dostęp: 10.03.2025].
- Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego (2002). Akademia Obrony Narodowej. Warszawa.
- Stopa bezrobocia w Polsce. Trading Economics. <https://pl.tradingeconomics.com/poland/unemployment-rate> [dostęp: 21.03.2025].
- Świniarski J. (2009). *Bezpieczeństwo lokalne w ujęciu aksjologicznym*. W: Fehler W. (red.). *Bezpieczeństwo w środowisku lokalnym*. ARTE. Warszawa.
- Tak wygląda zerwana tama w Stroniu Śląskim. Porażające nagranie (2024, 15 września). Onet. <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/tak-wyglada-zerwana-tama-w-stroniu-slaskim-porazajace-nagranie/rhpy2j4> [dostęp: 25.03.2025].
- Theiss W. (1994). *Edukacja środowiskowa*. W: *Małe Ojczyzny – tradycja dla przyszłości*. WA „Żak”, Toruń.
- Ullman R.H. (1983). *Redefining Security*. „International Security”, Vol. 5, No 1. DOI: <https://doi.org/10.2307/2538489>.
- Wawrzusiszyn A. (2015). *Bezpieczeństwo, strategia, system. Teoria i praktyka w zarysie*. Difin. Warszawa.
- Zakrzewski W. (2024). *Patrole saperskie ważny element systemu bezpieczeństwa powszechnego*. W: Kowalkowski S., Nowaczyk I., Zakrzewski W. (red.). *Wojskowe wsparcie układu pozamilitarnego w obszarze bezpieczeństwa powszechnego. Wybrane aspekty*. Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim. Gorzów Wielkopolski.
- Zelek M. (2019, 16 listopada). *Próbował zabić siebie i syna, ale wysadził kamienicę. Wcześniej robił z żoną „straszne rzeczy”. Popularne*. <https://www.popularne.pl/zamordowal-zone-i-wysadzil-kamienice/> [dostęp: 22.03.2025].
- Zięba R. (2004). *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie*. Wydawnictwo Naukowe Scholar. Warszawa.

Streszczenie

Problematyka bezpieczeństwa aglomeracji oraz potrzeby zapewnienia swobody życia i rozwoju obywateli jest nierozdzielnie związana z historią miast. Dynamiczny rozwój aglomeracji, ewolucja środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego oraz coraz częściej występujące anomalie pogodowe wywoływane zmianami klimatycznymi mają ogromny wpływ na bezpieczeństwo aglomeracji oraz stawiają nowe wyzwania przed służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo powszechne. We współczesnym świecie człowiek jest źródłem zagrożeń dla infrastruktury miejskiej oraz dla ludności ją zamieszkującej. Rozwojowi miast zawsze towarzyszyły niebezpieczeństwa wynikające z destrukcyjnego oddziaływania sił natury (susze, powodzie, huragany, pożary, ekstremalne temperatury, trzęsienia ziemi, epidemie, epizootie itp.) oraz te, które były następstwem destrukcyjnych działań człowieka (konflikty zbrojne, zagrożenia terrorystyczne czy niszczenie środowiska naturalnego). Celem

artykułu jest przedstawienie wybranych niemilitarnych zagrożeń dla bezpieczeństwa aglomeracji, z którymi muszą się zmagać zarówno służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo, jak i wszyscy mieszkańcy miast. Aby skutecznie przeciwdziałać tym zagrożeniom, niezbędna jest współpraca wielu służb, odpowiednie przygotowanie sił i środków wspierających społeczeństwo w sytuacjach kryzysowych oraz edukacja mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa.

Security of the Agglomeration in the Context of Selected Non-Military Threats

Abstract

The issue of the safety of agglomerations and the need to ensure the freedom and development of citizens is inextricably linked to the history of cities. The dynamic development of agglomerations, the evolution of the international security environment, and increasingly frequent weather anomalies caused by climate change have a significant impact on the safety of agglomerations and pose new challenges for services responsible for public safety. In the modern world, it is humans who generate threats to the infrastructure of agglomerations and their inhabitants. The development of cities has always been accompanied by dangers resulting from the destructive effects of natural forces (droughts, floods, hurricane-force winds, fires, extreme temperatures, earthquakes, epidemics, epizootics, etc.) as well as those that were the result of destructive human actions (armed conflicts, terrorist threats, or the destruction of the natural environment). The purpose of the article is to present selected non-military threats to the safety of urban agglomerations, which must be addressed by both the services responsible for security and all city residents. To effectively counter these threats, cooperation among various services is necessary, along with the preparation of appropriate forces and resources to support the population in the event of these threats, as well as educating residents in the field of safety.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, zagrożenia niemilitarne, kryzys, aglomeracja

Keywords: safety, non-military threats, crisis, urban agglomerations